

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ

Examining University Students' Perspectives on Individuals with Special Needs

Alev ÜSTÜNDAĞ¹, Fatma Sena GÖKTAY², Fatma KALKANLI³ ve Zeliha Nur GÜLGÜN⁴

¹Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, alev.ustundag.sbu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-5832-6810

²Çocuk Gelişimcisi, Ankara, fatmasenagoktay@gmail.com, orcid.org/0000-0002-4435-9344

³Çocuk Gelişimcisi, Hemdem Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ankara, fatmakalkanli8@gmail.com, orcid.org/0000-0002-7215-3976

⁴Çocuk Gelişimcisi, Ankara, zelihanur.099@gmail.com, orcid.org/0000-0001-7124-0245

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

03.11.2022

Kabul/Accepted:

22.05.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1198877

Anahtar Kelimeler

Özel gereksinimli bireyler,
Üniversite öğrencileri,
Engellilik algısı

Keywords

Individuals with special
needs, University students,
Disability perception

ÖZ

Toplumda özel gereksinimli bireylere yönelik algı farklılık göstermektedir. Özel gereksinimli bireylerin engel durumları göz önüne alınarak eğitime aktif katılabilmelerinin sağlanması ve toplumda kabul edilebilmeleri için toplumsal algının iyileştirilmesi ve farkındalık kazandırılması önemlidir. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı; üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarını incelemektir. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesinde 2021-2022 eğitim ve öğretim yılı içerisinde eğitimini sürdüren 152 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın verileri "Kişisel Bilgi Formu" ve "Engellilik Algı Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde frekans ve yüzde analizlerinin yanı sıra t testi, One Way ANOVA ve LSD post hoc testleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin engellilik algı düzeylerinin orta düzey olduğu ve ayrıca engellilik algılarının genel anlamda cinsiyetlerine, devam ettikleri bölüme, sınıf düzeylerine, ailelerinde engelli birey olup olmasına ve daha önce özel gereksinimli bireylerle çalışıp çalışmamalarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Sağlık çalışanlarının genel nüfusa göre özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının daha olumlu olması amacıyla çalışmalar yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

ABSTRACT

The perception towards individuals with special needs in society differs. It is important to improve social perception and raise awareness in order to ensure that individuals with special needs can actively participate in education and to be accepted in the society, taking into account their disability. That's why, the aim of the study is to examine the perceptions of university students towards individuals with special needs. The research is a quantitative research and was carried out using the general survey model, one of the quantitative research methods. 152 students who continued their education in the Health Sciences University Gülhane Faculty of Health Sciences in the 2021-2022 academic year participated in the research. The data of the study were collected using the Personal Information Form and the Disability Perception Scale. In the analysis of the research data, frequency and percentage analyzes as well as t test, One Way ANOVA and LSD post hoc tests were performed. As a result of the research, it was determined that the disability perception levels of the students were mediocre and that their disability perceptions did not differ according to their gender, the department they attended, their grade level, whether there was a disabled person in their family and whether they had worked with individuals with special needs before. It is thought that it is necessary to carry out studies in order to have more positive perceptions of health workers towards individuals with special needs compared to the general population.

Atf/Citation: Üstündağ, A., Göktay, F. S., Kalkanlı, F. ve Gülgün, Z. N. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylere Bakış Açılarının İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 2, 755-766.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Alev ÜSTÜNDAĞ, alev.ustundag@sbu.edu.tr

1. Giriş

Özel gereksinim; gelişim alanlarında görülen çeşitli yetersizlikler nedeniyle bireyin gelişim basamaklarının beklendiği düzeyde olmaması ve akranlarına göre farklılık göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Aral & Gürsoy, 2018). Özel gereksinimin nedenleri doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası olarak üç başlık altında toplanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2017). Doğum öncesi nedenler arasında annenin yaşının sağlıklı bir gebelik için uygun olmayışı, doktor kontrolü dışında ilaç kullanımı, alkol ve sigara kullanımı radyasyona maruz kalınması, kan uyuşmazlığının bulunması, akraba evlilikleri, doğum anı nedenler arasında; prematüre bir doğumun meydana gelmesi, doğum sırasında oluşabilen travmalar, doğum sonrası nedenler arasında ise kazalara maruz kalınması, beslenme yetersizliği ve sarılık gibi hastalıklar yer almaktadır (Aral & Gürsoy, 2018). Bireyin gelişim alanlarında var olan yetersizliklerinin akranlarına göre anlamlı farklılık göstermesi nedeniyle özel gereksinimli bireyler; yetersizlikten etkilenmiş bireyler ile özel yetenekli bireyler olarak iki grupta değerlendirilmektedir (Cavkaytar & Ersan, 2018). Özel gereksinimli bireylerin yaşlılarından farklı gelişimsel ve eğitimsel gereksinimleri bulunduğu için bireysel farklılıklarına uygun yapılandırılmış eğitimlere, uyarlanmış çalışmalara ve bunlara uygun materyallere gereksinimleri bulunmaktadır (Aral & Gürsoy, 2018).

Dünyada ve Türkiye’de özel gereksinimli birey sayısı oldukça fazladır. Türkiye ve Ekonomik Kalkınma İşbirliği Örgütü ve Avrupa Birliği (OECD) verilerine bakıldığında toplumun %15’inde engelli bireylerin yer aldığı dolayısıyla dünyada 1 milyar özel gereksinimli bireyin olduğu saptanmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalarda yaş ile engellilik oranının doğru orantılı olduğu bilinmektedir. Ülkemiz açısından incelendiğinde ise 2021 Aralık ayı itibarıyla özel gereksinimli birey sayısı 1 milyon 559 bin 222’dir (Ulusal Engelli Veri Tabanı, 2021). Bu bireylerin toplumdaki oranları incelendiğinde ise %27’sinin 0-21 yaş, %36’sının 22-49 yaş, %37’sinin ise 50-64 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda toplumun büyük bir oranını oluşturan ve “en büyük azınlık” olarak nitelendirilen bu bireylerin yaşamsal olanaklarının geliştirilmesi (istihdam oranının artırılması, çevre koşullarının düzenlenmesi, sosyal etkinlik alanlarının düzenlenmesi vb.) ve özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına dikkat çekilmesi oldukça önemlidir (EyDer, 2022). Türkiye’de özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim, sosyal ve istihdam alanlarında yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Eğitim alanları göz önüne alındığında; Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri, Kaynaştırma/ Bütünleştirme Sınıfları, Hastane Sınıfları, Özel Eğitim ve Mesleki Eğitim Merkezleri ve Özel Eğitim Kursları gibi birçok olanak mevcuttur. Sosyal yaşantı alanlarına bakıldığında; özel gereksinimli bireylere yönelik rampalar, toplu taşıma araçlarındaki geçiş rampaları, kaldırımlarda bulunan yön taşları, özel çalışma olanağı sunan kafeler ve kamu alanlarında özel gereksinimli bireylere kolaylık sağlamak adına hayata geçirilmiş birkaç çalışma bulunmaktadır ancak özel gereksinimli bireylerin topluma katılımının desteklenebilmesi için yapılan bu çalışmalar artırılmalıdır.

Toplumda özel gereksinimli bireylere yönelik algı farklılık göstermektedir. Geçmişten günümüze bakıldığında bu farklılıkların olumlu yönde değişim gösterdiği görülmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında geçmişte engel durumları nedeniyle toplumda hor görülen, yanlış inanış ve uygulamalar nedeniyle yaşam hakkı elinden alınan birçok özel gereksinimli bireyin olduğu bilinmektedir. Ancak gelişen ve değişen dünyada 18. yüzyılın ortalarında reform hareketlerinin etkisiyle bireylerin eşit haklara sahip olduğu evrensel olarak yaygınlık göstermiştir (Aslan & Şeker, 2013). Fakat bu olumlu değişimlerin yanı sıra toplumun süregelen olumsuz tutumları ve özel gereksinimli bireylere “öteki” kavramının empoze edilmesinden kaynaklı olarak özel gereksinimli bireylerin kendilerini toplumdan soyutlamayı tercih ettikleri de geçmişten günümüze yadsınamaz bir gerçekliği yansıtmaktadır. Bu doğrultuda Diğer ve Yıldız (2021) tarafından yapılan çalışma sonucunda engelli bireylere sahip ailelere toplumsal algının olumsuz ve önyargılı olduğu, özellikle zihinsel yetersizliği olan bireylerin aileleriyle beraber toplumdan dışlandıkları ve bu nedenle özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin toplumdan uzaklaşmayı tercih ettikleri belirlenmiştir.

Bu araştırmanın yapılmasındaki hedeflenen amaç; sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin, mevcut engelleri dolayısıyla çeşitli zorluklara maruz kalan ve toplumda yer edinmeye çabalayan özel gereksinimli bireyler ile ilgili duyarlılıklarının incelenmesidir. Literatür incelendiğinde özel gereksinimli bireyler ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla ebeveynleri ile ilgili olduğu görülmüştür. Lotfi, Özkan ve Oğuz (2021) araştırmalarında pandemi sürecinde özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin karşılaştıkları sorunlarla nasıl başa çıktıklarını incelemiş ve annelerin pandemi sürecinde evde öğrenme ortamını sağlama konusunda sorun yaşadıklarını belirlemişlerdir. Toy ve Kesici’nin (2020) araştırması özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin eğitim ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Yazar, Bayramoğlu ve Şenol (2021) ise pandemi sürecinin

özel gereksinimli çocukların annelerinin anksiyete ve yaşam kalitesi üzerine etkisini incelemişlerdir. Yapılan çalışmaların kapsamı genellikle anneler ile ilgili olup, babaların örneklem grubunda olduğu çalışmaların azınlıkta olduğu görülmüştür. Günlü ve Çakmak (2021) araştırmalarında pandemi sürecinde özel gereksinimli çocuğu olan babaların uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. Ebeveynlerin yanı sıra öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin de özel gereksinimli çocuklara yönelik algılarını belirlemeyi amaçlayan araştırmalar da bulunmaktadır. Kardeş ve Taşkın (2020) araştırmalarında okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocuklara yönelik algılarını inceledikleri araştırma sonucunda öğretmen adaylarının özel gereksinimi olumsuz çağrışımlarla ifade ettiklerini ve sınıflarında özel gereksinimli çocuk istemediklerini belirlemişlerdir. Turan ve Akkaynak (2021) araştırmalarında pandemi sürecinde özel gereksinimli çocuklarla çalışan öğretmenlerin sağlık kaygılarının tükenmişlik düzeylerine etkilerini incelemişlerdir. Bunların yanı sıra doğrudan özel gereksinimli çocuklara yönelik araştırmalar da yapılmıştır. Özdoğru (2021) araştırmasında özel gereksinimli çocukların eğitimde karşılaştıkları sorunları incelemiştir. Özel gereksinimli çocuklar ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunlukla ebeveynleri, ebeveynlerinin yaşadıkları zorlukları, başa çıkma süreçlerini, çocukların kabul ve uyum sürecini, eğitimde karşılaşılan güçlükleri, öğretmenlerin tutumlarını kapsadığı görülmüştür. Ancak özel gereksinimli bireylerin engel durumları göz önüne alınarak eğitime aktif katılabilmelerinin sağlanması ve toplumda var oldukları algısının kazandırılması için toplumsal algının iyileştirilmesi ve farkındalık kazandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle sağlık alanında eğitim alan üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere bakış açılarının incelenmesinin gerekli olduğu ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, çalışmanın hem geleceğin sağlık çalışanlarının hem de toplumdaki tüm bireylerin verim alabileceği ve duyarlılıklarını arttırabileceği bir çalışma olması açısından da literatüre katkı sağlaması hedeflenen bir diğer noktadır. Ayrıca, geçmişten günümüze çeşitli zorbalıklar ile mücadele ederek yaşam koşullarını verimli bir şekilde yürütmeye çalışan özel gereksinimli bireylerin toplumdaki refah seviyelerini yükseltmenin görevlerimiz arasında olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Tüm bu nedenlerle araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarını incelemek olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- 1) Üniversite öğrencilerinin engellilik algıları nasıldır?
- 2) Üniversite öğrencilerinin engellilik algıları cinsiyetlerine, devam ettikleri bölüme, sınıf düzeylerine, ailelerinde engelli birey olup olmadığı durumuna ve daha önce özel gereksinimli bireylerle çalışıp çalışmama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Materyal ve Metot

2.1. Araştırmanın Modeli:

Çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modelinde var olan durum tespit edilmeye çalışılmakta ve araştırma katılımcıları herhangi bir şekilde etkilenmeye çalışılmamaktadır (Metin, 2014).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ankara ilinde bulunan, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesinde 2021-2022 eğitim ve öğretim yılı içerisinde eğitimini sürdüren tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde olasılıklı örnekleme yöntemlerinden, tabakalı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesinde bulunan Çocuk Gelişimi, Ergoterapi, Sağlık Yönetimi, Sosyal Hizmet, Beslenme ve Diyetetik, Ebelik ve Odyoloji bölümleri örneklem grubunun tabakalarını oluşturmaktadır. Tabakalama sonrasında araştırmaya katılacak öğrencilerin seçiminde ise basit tesadüfî örnekleme yönteminden yararlanılmıştır (Metin, 2014). Araştırmaya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde bulunan farklı lisans programlarında eğitim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü 152 öğrenci katılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları:

Çalışmanın veri toplama araçları “*Kişisel Bilgi Formu*” ve “*Engellilik Algı Ölçeği*”dir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan form öğrencilerin cinsiyet, bölüm-sınıf, medeni durum, çocuk sahibi olma, ailede engelli birey olup olmadığı ve daha önce çalışma hayatında engelli birey ile çalışma durumunun olup olmadığına yönelik yedi sorudan oluşmaktadır.

Engellilik Algı Ölçeği: Ölçek; Diğer ve Yıldız (2021) tarafından geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tipindedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin benimsemek, farkındalık, bireysel destek ve toplumsal çevre olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin benimsemek alt boyutu faktör yükü değerleri 0.75 ile 0.46 arasında, farkındalık alt boyutu faktör yükü değerleri 0.64 ile 0.51 arasında, bireysel destek alt boyutu faktör yükü değerleri 0.67 ile 0.54 arasında ve toplumsal çevre alt boyutu faktör yükü değerleri 0.77 ile 0.46 arasında değişmektedir. Ölçeğin maddeleri olumlu olarak yazılmış ve olumlu-olumsuz algı şeklinde ayırım yapılmamıştır. Uygulama sonucunda ulaşılan algının olumlu ya da olumsuz algı olduğunu söylemek mümkün değildir. Kişilerin algı durumuna ilişkin değerlendirmeler, ölçeğin maddeleri doğrultusunda ayrı ayrı yapılmaktadır. Kişilerin engellilik algı seviyeleri; 2,00<ortalama<=2,80=düşük; 2,80<ortalama<=3,50=orta düzey; 3,50<ortalama<=5,00=yüksek aralığı göz önünde bulundurularak yorumlanmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri 2022 Ocak-Mart ayları arasında toplanmıştır. Etik kurul izninin alınmasının ardından Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından uygulama izni alınmıştır. Veri toplama araçları araştırmacılar tarafından tüm bölümlere ve sınıflara gidilerek yüz yüze uygulanmıştır. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alındığı için gönüllü olan öğrenciler formları doldurmuştur. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde SPSS 25,0 paket programı kullanılmıştır. Öğrencilerin genel bilgi formuna ilişkin bulgularının analizinde frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. Ölçek analizleri yapılmadan önce normallik testi yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Daha sonra öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının cinsiyetlerine, devam ettikleri bölüme, sınıf düzeylerine, medeni durumlarına, ailelerinde engelli birey olup olmadığı ve daha önce özel gereksinimli bireylerle çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla t Testi ve One Way ANOVA Testi yapılmıştır. Fark belirlenen değişkenlerde farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek amacıyla da LSD post hoc testi yapılmıştır.

2.5. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan 07.01.2021 tarihli ve 22/08 kayıt numaralı etik kurul izni alınmıştır.

3. Bulgular

Araştırma bulguları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Tablo 1'de örneklem grubunda bulunan öğrencilerin genel bilgileri yer almaktadır.

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin %94,1'inin kadın %5,9'unun erkek olduğu; %1,3'ünün Ortez-Protez, %3,3'ünün Odyoloji ile Beslenme ve Diyetetik, %6,6'sının Ergoterapi ile Sağlık Yönetimi, %7,2'sinin Sosyal Hizmet, %8,6'sının Ebelik ve %63,2'sinin Çocuk Gelişimi bölümünde eğitimini sürdürdüğü görülmektedir. En yüksek katılım 96 kişi ile Çocuk Gelişimi bölümüne aitken, en düşük katılım 2 kişi ile Ortez-Protez bölümüne aittir. 1. sınıfa devam eden öğrencilerin oranı %18,4 iken, 2. sınıfa devam edenlerin oranı %23,0, 3. sınıfa devam edenlerin oranı %17,8 ve son sınıfa devam edenlerin oranı %40,8'dir. Evli ve çocuklu öğrenci bulunmamaktadır. Ailesinde özel gereksinimli birey bulunan öğrenci oranı %5,8 olup, bu özel gereksinimli aile bireylerinin %1,9'unun zihinsel yetersizliği, %1,3'nün bedensel yetersizliği, %0,6'sının otizmi, %0,6'sının kronik böbrek yetmezliği, %0,6'sının görme yetersizliği ve %0,6'sının da ortopedik yetersizliği bulunmaktadır. Daha önce özel gereksinimli bireyle çalışmış öğrenci oranı ise %29,7'dur.

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere bakış açılarını belirleyebilmek amacıyla Engellilik Algı Ölçeği uygulanmıştır. Tablo 2'de ölçeğe ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin *Engellilik Algı Ölçeği* genel ortalamalarının $x:3,32$ ve standart sapmalarının 0,342 olduğu görülmektedir. Ölçek genel sonucu katılımcıların engellilik algı seviyelerinin "orta düzey" olduğunu göstermektedir. Ölçeğin alt boyutları değerlendirildiğinde; benimsemek alt boyutu ortalamasının 4,06, standart sapmasının 0,434 olduğu ve katılımcıların benimsemek alt boyut algı seviyelerinin "yüksek" olduğu; farkındalık alt boyutu ortalamasının 2,87, standart sapmasının 0,509 olduğu ve katılımcıların farkındalık alt boyut algı seviyelerinin "orta düzey" olduğu; bireysel destek alt boyutu ortalamasının 3,02, standart sapmasının 0,648 olduğu ve katılımcıların bireysel destek alt boyut algı

seviyelerinin “orta düzey” olduğu ve toplumsal çevre alt boyutu ortalamasının 2,85, standart sapmasının 0,626 olduğu ve katılımcıların toplumsal çevre alt boyut algı seviyelerinin “orta düzey” olduğu görülmektedir. Ölçek sonuçlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirleyebilmek için yapılan analiz sonucunda da çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1,500 ve -1,500 değerleri arasında olması dağılımın normal olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Kadın		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	143	94,07	9	5,92	152	100,0
Katılımcıların okuduğu bölüm						
Beslenme ve Diyetetik	5	3,5	0	0,0	5	3,3
Çocuk Gelişimi	91	63,6	5	55,6	96	63,2
Ebelik	13	9,1	0	0,0	13	8,6
Ergoterapi	10	7,0	0	0,0	10	6,6
Odyoloji	4	2,8	1	11,1	5	3,3
Sağlık Yönetimi	9	6,3	1	11,1	10	6,6
Sosyal Hizmet	9	6,3	2	22,2	11	7,2
Ortez-Protez	2	1,4	0	0,0	2	1,3
Toplam	143	100,0	9	100,0	152	100,0
Katılımcıların devam ettiği sınıf						
1.sınıf	28	19,6	0	0,0	28	18,4
2.sınıf	35	24,5	0	0,0	35	23,0
3.sınıf	25	17,5	2	22,2	27	17,8
4.sınıf	55	38,5	7	77,8	62	40,8
Toplam	143	100,0	9	100,0	152	100,0
Medeni durum						
Bekar	143	100,0	9	100,0	152	100,0
Çocuk sahibi olma						
Yok	143	100,0	9	100,0	152	100,0
Ailede özel gereksinimli birey						
Var	9	6,3	0	0,0	9	5,92
Yok	134	93,7	9	100,0	143	94,07
Toplam	143	100,0	9	100,0	152	100,0
Aile bireylerindeki yetersizlik türü						
Zihinsel Yetersizlik	3	2,1	0	0,0	3	33,4
Bedensel Yetersizlik	2	1,4	0	0,0	2	22,2
Otizm	1	,7	0	0,0	1	11,1
Kronik Böbrek Yetmezliği	1	,7	0	0,0	1	11,1
Görme Yetersizliği	1	,7	0	0,0	1	11,1
Ortopedik Yetersizlik	1	,7	0	0,0	1	11,1
Toplam	9	100,0	0	0,0	9	100,0
Daha önce özel gereksinimli bireyle çalışma durumu						
Evet	41	28,7	5	55,6	46	30,26
Hayır	102	71,3	4	44,4	106	69,73
Toplam	143	100,0	9	100,0	152	100,0

Tablo 2. Engellilik Algı Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları

Boyutlar	n	Min.	Max.	x	ss	Çarpıklık		Basıklık	
						Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
Benimsemek	152	2,71	5,00	4,06	,434	-,392	,197	,842	,391
Farkındalık	152	1,83	4,50	2,87	,509	,352	,197	,053	,391
Bireysel Destek	152	1,00	5,00	3,02	,648	-,118	,197	,600	,391
Toplumsal Çevre	152	1,00	4,67	2,85	,626	,190	,197	,808	,391
Toplam	152	2,30	4,15	3,32	,342	,085	,197	,039	,391

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla yapılan t testi analiz sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre Yapılan t Testi Analiz Sonuçları

Ölçek Alanları	Cinsiyet	n	x	ss	t	df	p
Benimsemek	Kadın	143	4,08	,430	2,54	150	,012*
	Erkek	9	3,71	,342			
Farkındalık	Kadın	143	2,88	,518	,279	150	,781
	Erkek	9	2,83	,353			
Bireysel destek	Kadın	143	3,01	,650	-1,05	150	,295
	Erkek	9	3,25	,599			
Toplumsal çevre	Kadın	143	2,86	,604	,909	150	,365
	Erkek	9	2,66	,942			
Toplam	Kadın	143	3,32	,345	1,08	150	,280
	Erkek	9	3,20	,275			

Tablo 3 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının genel anlamda cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>.05$). Ölçeğin alt boyutları açısından yapılan incelemede farkındalık, bireysel destek ve toplumsal çevre alt boyutlarında anlamlı bir farklılık belirlenmemişken benimsemek alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<.05$). Buna göre kadın öğrencilerin benimsemek alt boyutundan aldıkları puanlar erkek öğrencilerin aldıkları puanlardan anlamlı olarak daha yüksektir.

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının devam ettikleri bölüme göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla yapılan One Way ANOVA testi analiz sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının genel anlamda devam ettikleri bölüme göre anlamlı şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<.05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek amacıyla LSD post hoc testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Beslenme ve Diyetetik bölümü ile Sağlık Yönetimi bölümü arasında, Beslenme ve Diyetetik bölümünün lehine; Çocuk Gelişimi bölümü ile Ergoterapi bölümü arasında, Çocuk Gelişimi bölümünün lehine; Çocuk Gelişimi bölümü ile Sağlık Yönetimi bölümü arasında, Çocuk Gelişimi bölümünün lehine; Ebelik bölümü ile Sağlık Yönetimi bölümü arasında, Ebelik bölümünün lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Genel olarak yorumlandığında Sağlık Yönetimi bölümünde eğitim gören öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik algı düzeylerinin Beslenme ve Diyetetik, Çocuk Gelişimi ve Ebelik bölümlerinde eğitim gören öğrencilerden daha düşük olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının devam ettikleri sınıfa göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla yapılan One Way ANOVA testi analiz sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 4. Devam Edilen Bölüm Değişkenine Göre Yapılan ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Ölçek Alanları	Bölüm	n	x	ss	f	p	Anlamlı fark
Benimsenmek	1.Beslenme ve Diyetetik	5	4,26	,292	1,331	,240	
	2.Çocuk Gelişimi	96	4,11	,462			
	3.Ebelik	13	4,13	,347			
	4.Ergoterapi	10	3,90	,252			
	5.Odyoloji	5	4,00	,335			
	6.Sağlık Yönetimi	10	3,81	,452			
	7.Sosyal Hizmet	11	3,94	,410			
	8.Ortez-Protez	2	3,79	,101			
Farkındalık	1.Beslenme ve Diyetetik	5	2,97	,217	1,163	,328	
	2.Çocuk Gelişimi	96	2,91	,541			
	3.Ebelik	13	3,00	,527			
	4.Ergoterapi	10	2,58	,335			
	5.Odyoloji	5	3,07	,521			
	6.Sağlık Yönetimi	10	2,82	,493			
	7.Sosyal Hizmet	11	2,69	,356			
	8.Ortez-Protez	2	2,50	,235			
Bireysel destek	1.Beslenme ve Diyetetik	5	2,95	,693	1,422	,201	
	2.Çocuk Gelişimi	96	3,08	,641			
	3.Ebelik	13	3,25	,907			
	4.Ergoterapi	10	2,87	,412			
	5.Odyoloji	5	2,90	,379			
	6.Sağlık Yönetimi	10	2,63	,709			
	7.Sosyal Hizmet	11	3,07	,434			
	8.Ortez-Protez	2	2,25	,000			
Toplumsal çevre	1.Beslenme ve Diyetetik	5	3,20	,380	1,025	,416	
	2.Çocuk Gelişimi	96	2,90	,628			
	3.Ebelik	13	2,69	,418			
	4.Ergoterapi	10	2,87	,449			
	5.Odyoloji	5	2,60	,924			
	6.Sağlık Yönetimi	10	2,50	,613			
	7.Sosyal Hizmet	11	2,91	,857			
	8.Ortez-Protez	2	2,67	,471			
Toplam	1.Beslenme ve Diyetetik	5	3,45	,293	2,097	,047*	1 ile 6; 2 ile 4 ve 6; 3 ile 6
	2.Çocuk Gelişimi	96	3,37	,349			
	3.Ebelik	13	3,40	,391			
	4.Ergoterapi	10	3,15	,186			
	5.Odyoloji	5	3,29	,204			
	6.Sağlık Yönetimi	10	3,08	,366			
	7.Sosyal Hizmet	11	3,24	,238			
	8.Ortez-Protez	2	2,93	,176			

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin sınıf düzeyine göre Engellilik Algı Ölçeği toplamından ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının ailelerinde özel gereksinimli birey olup olmaması değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla yapılan t testi analiz sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 5. Devam Edilen Sınıf Değişkenine Göre Yapılan ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Ölçek Alanları	Sınıf	n	x	ss	f	p
Benimsemek	1. sınıf	28	4,21	,428	1,615	,188
	2. sınıf	35	4,04	,280		
	3. sınıf	27	4,09	,358		
	4. sınıf	62	3,99	,520		
Farkındalık	1. sınıf	28	3,09	,579	2,308	,079
	2. sınıf	35	2,89	,472		
	3. sınıf	27	2,80	,523		
	4. sınıf	62	2,81	,471		
Bireysel destek	1. sınıf	28	3,09	,708	1,830	,144
	2. sınıf	35	3,01	,579		
	3. sınıf	27	3,25	,639		
	4. sınıf	62	2,92	,648		
Toplumsal çevre	1. sınıf	28	2,94	,537	,664	,575
	2. sınıf	35	2,89	,552		
	3. sınıf	27	2,72	,631		
	4. sınıf	62	2,84	,700		
Toplam	1. sınıf	28	3,46	,401	2,503	,062
	2. sınıf	35	3,32	,276		
	3. sınıf	27	3,33	,347		
	4. sınıf	62	3,25	,333		

Tablo 6. Ailelerinde Özel Gereksinimli Birey Olup Olmama Değişkenine Göre Yapılan t Testi Analiz Sonuçları

Ölçek Alanları	Durum	n	x	ss	t	df	p
Benimsemek	Var	9	4,21	,711	1,00	150	,315
	Yok	143	4,06	,412			
Farkındalık	Var	9	2,91	,786	,170	150	,865
	Yok	143	2,88	,490			
Bireysel destek	Var	9	2,86	,933	-1,06	150	,287
	Yok	143	3,04	,628			
Toplumsal çevre	Var	9	3,22	,781	1,84	150	,067
	Yok	143	2,83	,611			
Toplam	Var	9	3,39	,629	,620	150	,536
	Yok	143	3,32	,319			

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerinin ailelerinde özel gereksinimli birey olup olmaması değişkenine göre Engellilik Algı Ölçeği toplamından ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının daha önce özel gereksinimli bireyle çalışıp çalışmama değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla yapılan t testi analiz sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Daha Önce Özel Gereksinimli Bireyle Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Yapılan t Testi Analiz Sonuçları

Ölçek Alanları	Durum	n	x	ss	t	df	p
Benimsemek	Evet	46	4,06	,457	,065	150	,948
	Hayır	106	4,06	,425			
Farkındalık	Evet	46	2,85	,511	-,502	150	,616
	Hayır	106	2,89	,509			
Bireysel destek	Evet	46	2,90	,655	-1,60	150	,111
	Hayır	106	3,08	,640			
Toplumsal çevre	Evet	46	2,83	,661	-,320	150	,749
	Hayır	106	2,86	,613			
Toplam	Evet	46	3,28	,337	-,888	150	,376
	Hayır	106	3,34	,345			

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerinin daha önce özel gereksinimli bireyle çalışıp çalışmama değişkenine göre Engellilik Algı Ölçeği toplamından ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

4. Tartışma

Araştırma üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgular örneklem grubunda bulunan ve sağlık lisansiyeri olan üniversite öğrencilerinin engellilik algı düzeylerinin orta düzey olduğunu göstermektedir. Araştırmaya hem son sınıf öğrencilerinin hem de çocuk gelişimi bölümünden daha fazla öğrencinin katılmış olduğu durumu göz önünde bulundurulduğunda elde edilen bu sonuç dikkate değer olarak yorumlanmaktadır. Öğrencilerin Engellilik Algı Ölçeği'nin benimsemek alt boyutu algı düzeyleri yüksek iken farkındalık, bireysel destek ve toplumsal çevre alt boyutlarında da engellilik algı düzeylerinin orta düzey olduğu görülmüştür. Örneklem grubunun belirlendiği bölümlerin müfredatları incelendiğinde özel eğitime yönelik teorik ve uygulama derslerinin olduğu görülmüştür. Bu nedenle eğitimin öğrencilerin özel gereksinimli bireyleri benimsemeleri üzerinde etkili olduğu ancak farkındalık, bireysel destek ve toplumsal çevre bağlamına öğrencilerin yetersizlikleri olduğu söylenebilir. Sağlam ve Altındağ (2017) da araştırmalarında üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireyler hakkındaki farkındalıklarını incelemiş ve öğrencilerin farkındalık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Kristokis ve arkadaşları (2017) da benzer şekilde sağlık lisansiyeri olan öğrencilerinin fiziksel/zihinsel engelli bireylere bakış açılarını inceledikleri araştırmaları sonucunda, öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik algı ve tutumlarının düşük düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Diğer ve Yıldız (2021) tarafından yapılan araştırma sonucunda da benzer şekilde üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algı düzeyleri orta düzey olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırma bu bağlamda literatür ile uyumluluk göstermekle birlikte sağlık lisansiyeri olan öğrencilerin meslek yaşamlarında özel gereksinimli bireylerle birebir çalışabilecekleri gibi klinik çalışmalar da yürütebilme ihtimallerinin yüksek olacağı durumu göz önünde bulundurulduğunda, lisans eğitimi sırasında öğrencilerin farkındalık geliştirebilmeleri için gerekli müdahalelerin yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bania ve arkadaşları (2021) da özellikle sağlık profesyonellerinin engellilik tutumlarının olumlu olabilmesi için çalışmalar yapılmasının önemli ve gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Çıtak Yıldız'ın (2020) okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimli bireylere yönelik farkındalık geliştirme konusundaki görüşlerini incelediği araştırmasında, öğretmenler özel gereksinim konusunda farkındalıklarının yetersiz olduğunu, uygulamalarında eksiklikler olduğunu ve ayrıca toplumsal farkındalık da geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırma sonucu sadece sağlık profesyonellerinin değil, çocukla çalışan ve çalışma ihtimali bulunan tüm meslek gruplarının özel gereksinimli bireylere yönelik olumlu tutum ve farkındalık sahibi olabilmeleri için çalışmalar yapılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının genel anlamda cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları açısından yapılan incelemede farkındalık, bireysel destek ve toplumsal çevre alt boyutlarında da anlamlı farklılık belirlenememişken benimsemek alt boyutunda farklılık olduğu ve belirlenen anlamlı farkın kadınların lehine olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgu kadınların erkeklere oranla özel gereksinimli bireyleri daha çok benimsedikleri şeklinde yorumlanabilir. Oliva Ruiz ve arkadaşlarının (2020) Cadiz Üniversitesinde eğitim görmekte olan hemşirelik ve fizyoterapi öğrencilerinin engelliliğe yönelik tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, öğrencilerin tutumlarının olumlu olma eğiliminde olduğunu ve kadın öğrencilerin tutumlarının erkeklere oranla daha olumlu olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmacılar, bu bölümde okuyan kadın öğrencilerin sayısının fazla olmasının sonuç üzerinde etkili olduğunu vurgulamış ve araştırma sonuçlarının hemşirelik ve fizyoterapi gibi sağlık mesleklerinde "sağlık mesleklerinin kadınlaşması" olarak tanımlanan daha fazla kadın personel olduğu kanısını doğruladığını belirtmişlerdir. Karataş'ın (2020) araştırmasında da sosyal hizmet ve ilahiyat bölümlerinde eğitim gören kadın öğrencilerin engelli bireylere ilişkin tutumları erkeklerden daha yüksek olarak belirlenmiştir. Gedik ve Toker'ın (2018) araştırması sonucunda da üniversite öğrencisi kadınların özel gereksinimli bireylere yönelik tutum toplam puan ortalamaları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca benzer şekilde, Karademir, Açak, Türkçapar ve Eroğlu (2018) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik tutumlarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığını ve bu farklılığın kadın öğrenciler lehine olduğunu belirlemişlerdir. Bu bulguların aksine Özcan (2016) araştırmasında cinsiyetin özel gereksinimli bireylere yönelik tutum üzerinde etkili olmadığını ortaya koymuştur. Yapılan araştırmaya da katılan kadın öğrenci sayısı fazladır. Genel olarak

değerlendirildiğinde Sağlık Bilimleri Fakültesinde eğitim gören kadın öğrenci sayısının erkeklere oranla çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Elde edilen sonuçta kadın öğrenci sayısının fazla olmasının etkili olabileceği durumunun yanı sıra kadınların duygusal anlamda özel gereksinimli bireylere yönelik hassasiyetlerinin de olabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen bulgular üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının devam ettikleri sınıfa, ailelerinde özel gereksinimli birey olup olmamasına ve daha önce özel gereksinimli bireyle çalışıp çalışmamalarına göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını ancak devam ettikleri bölüme göre farklılaştığını göstermiştir. Benzer şekilde üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını ortaya koyan çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Karataş, 2020; Karademir, Açak, Türkçapar ve Eroğlu, 2018). Literatür incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ailelerinde özel gereksinimli bireyler olup olmamasına göre özel gereksinimli bireylere yönelik tutumun anlamlı şekilde farklılaşmadığını gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Çelik vd., 2017; Gedik ve Toker, 2018; Kaldık, 2022; Kılıç ve Çıtlı, 2019; Kürkçüoğlu vd., 2021; Şahin ve Bekir, 2016; Şenel, 1995). Elde edilen bulgudan farklı olarak Cruz Ortiz ve arkadaşları (2010) yaptıkları araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin eğitimlerinin ilk yıllarında özel gereksinimli kişilere karşı olumlu bir tutuma sahip olmadıklarını ancak tutumlarının üçüncü eğitim yılından itibaren düzeldiği sonucuna ulaşmışlardır. Bölüm bağlamında yapılan literatür incelemesinde daha çok hemşirelik ve öğretmenler üzerinde araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Genel olarak yorumlandığında çocukla ya da kişilerle bireysel temasta bulunan bölümlerde eğitim gören öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik algı düzeylerinin, idari pozisyonda bulunan bölümlerde eğitim görmekte olan öğrencilerden anlamlı şekilde farklılaştığı söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneriler

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik algılarını incelemek amacıyla yapılan araştırma sonucunda; öğrencilerin engellilik algı düzeylerinin orta düzey olduğu ve ayrıca engellilik algılarının genel anlamda cinsiyetlerine, devam ettikleri bölüme, sınıf düzeylerine, ailelerinde engelli birey olup olmamasına ve daha önce özel gereksinimli bireylerle çalışıp çalışmamalarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Araştırmanın örneklem grubunu Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri oluşturmuştur. Toplum açısından değerlendirildiğinde sağlık çalışanlarının özel gereksinimli bireylerle temas halinde olduğu söylenebilir. Bu nedenle sağlık çalışanlarının genel nüfusa göre özel gereksinimli bireylere yönelik algılarının daha olumlu olması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle sağlık lisansiyerlerinin eğitim müfredatlarında bilgi içerikli derslerin yanı sıra öğrencilerin olumlu tutum geliştirebilmelerini destekleyecek etkinlik, seminer, ortak faaliyet ve sosyal sorumluluk içerikli uygulamalar gibi fırsatların oluşturulması önemlidir. Bu gibi temas içerikli uygulamalar olumlu tutum geliştirilmesini desteklemenin yanı sıra özel gereksinimlilere yönelik önyargıları, reddedilmeyi ve damgalanmayı azaltmak için de teşvik edici olabilir. Bu farkındalık çalışmaları sadece üniversitede değil, ilk ve orta dereceli okullarda ve tüm toplumda yapılmalıdır. Yapılan bu araştırmanın alana katkı sağlamasının yanı sıra özel gereksinimli bireylere yönelik yaklaşımlarda olumlu değişikliklerin desteklenmesine yardımcı olabileceği için de önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmacılara yönelik öneriler olarak; farklı meslek gruplarının tutum ve farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Ayrıca özel gereksinimli bireyler ile ilgili farkındalık çalışmaları yapılarak bu çalışmaların etkililiğini değerlendiren deneysel araştırmalar yapılabilir. Özel gereksinimli bireylerin ailelerinin de dahil edildiği toplumsal damgalamanın önlenmesi ve toplumsal bilinçlendirme temeline dayanan farklı araştırmalar yapılabilir. Bu gibi araştırmaların aynı zamanda toplumsal bilinçlendirme açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesinde 2021-2022 eğitim ve öğretim yılı içerisinde eğitimini sürdüren ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler ile sınırlıdır.

Kaynaklar

- Aral, N., & Gürsoy, F. (2018). *Özel gereksinimli çocuklar ve eğitimleri: Özel eğitim*. Ankara: Hedefcs Yayınları.
- Aslan, M., & Şeker, S. (2013). Engellilere yönelik toplumsal algı ve dışlanmışlık (Siirt Örneği). Siirt Üniversitesi Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu, <http://www.sosyalhaklar.net/2011/bildiri/aslan-seker.pdf>
- Bania, T. A., Antoniou, A. S., Theodoritsi, M., Theodoritsi, I., Charitaki, G., & Billis, E. (2021). The Interaction with Disabled Persons Scale: translation and cross-cultural validation into Greek. *Disability and Rehabilitation*, 43(7), 988-995.
- Cavkaytar, A. & Ersan, D. T. (2018). *Özel eğitim ve kaynaştırma*. Ankara: Eğiten Kitap
- Cruz Ortiz, M., del Pérez Rodríguez, M. C., & Jenaro Río, C. (2010). Nursing and disability: An integrated vision. *Index Enfermería*, 19, 177-18
- Çelik, F., Terkeş, N., Uslular, E., Şahin, Ö., Savaş, L., Karateke, A., Duygun, G., & Kahraman, H. (2017). Hemşirelerin iştirme engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(4), 244-253.
- Çıtak Yıldız, Y. (2020). *Okul öncesinde öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik farkındalık geliştirme konusundaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Diğer, H. & Yıldız, A. (2021). Engelli bireylere yönelik algı ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 807-822.
- EyDer. (2022). *Sayılarla Türkiye ve Dünya'da engelliler*. <https://ey-der.com/ana-sayfa/turkiye-ve-dunyada-engelliler/>
- Gedik, Z., & Toker, H. (2018). Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları ve sosyal beğenirlik düzeyleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 111-116.
- Günlü, Y., & Çakmak, S. (2021). Özel gereksinimli çocukları olan babalarının Covid-19 sürecinde online eğitimlere ilişkin görüşleri. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 148-162.
- Kaldık, B. (2022). Üniversitedeki Z Kuşağı'nın engelli bireylere yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 39-53.
- Karademir, T., Açak, M., Türkçapar, Ü., & Eroğlu, H. (2018). Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 103-112.
- Karataş, Z. (2020). Sosyal hizmet ve ilahiyat lisans programı öğrencilerinin engelli bireylere ilişkin tutumları. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (15), 65-79.
- Kardeş, S., & Taşkın, N. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocuklara yönelik algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 51-73.
- Kılıç, E., & Çıtlı, R. (2019). Üniversite hastanesindeki doktor ve hemşirelerin engellilere yönelik uygulamalar konusundaki farkındalıkları ve engellilere yönelik tutumları. *TJFMPC*, 13(2), 129-141.
- Kritsotakis, G., Galanis, P., Papastefanakis, E., Meidani, F., Philalithis, A. E., Kalokairinou, A., & Sourtzi, P. (2017). Attitudes towards people with physical or intellectual disabilities among nursing, social work and medical students. *Journal of clinical nursing*, 26(23-24), 4951-4963.
- Kürkcüoğlu, I., Ergan, M., Alsını, T. G. E., Keskin, T., Alsını, A. M., & Başkurt, F. (2021). Diş hekimliği öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 28(3), 433-440.
- Lotfi, S., Özkan, A. O., & Oğuz, N. (2021). Özel gereksinimli çocuklara sahip annelerin Covid-19 salgını süresince yaşadığı sorunlarla başa çıkma tutumlarının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 787-803.
- Metin, M. (2014). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Yetersizlik türleri ve kaynaştırma modül eğitim seti*. Ankara: Songür Yayıncılık.
- Oliva Ruiz, P., Gonzalez-Medina, G., Salazar Couso, A., Jiménez Palomares, M., Rodríguez Mansilla, J., Garrido Ardila, E. M., & Merchan Vicente, M. N. (2020). Attitude towards people with disability of nursing and physiotherapy students. *Children*, 7(10), 191.
- Özcan, G. H., (2016). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gedik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özdoğru, M. (2021). Özel gereksinimli öğrencilerin okul öncesi eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Temel Eğitim*, (11), 6-16.
- Sağlam, M., & Altındağ, Ö. (2017). Üniversite öğrencilerinin engelli bireyler hakkındaki farkındalıkları. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 17(1), 22-37.

- Şahin, H., & Bekir, H. (2016). Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), 767-779.
- Şenel, H. G. (1995). Yetersizliğe sahip kardeşi olanlarla, olmayanların yetersizliğe yönelik tutumları ve kaygı düzeyleri yönünden karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(1), 33-39.
- Toy, A. B., & Kesici, İ. (2020). Özel gereksinimli çocuğu olan annelerin eğitim ihtiyaçları. *Journal of Advanced Education Studies*, 2(1), 61-93.
- Turan, H., & Akkaynak, M. (2021). Covid-19 pandemisinde özel gereksinimli çocuklar ile çalışan öğretmenlerde sağlık anksiyetesinin tükenmişlik üzerindeki etkisi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(2), 577-588.
- Ulusal Engelli Veri Tabanı. (2021). Ulusal Engelliler Veri Bankası. <https://kts2.saglik.gov.tr/>
- Yarar, F., Bayramoğlu, S., & Şenol, H. (2021). COVID-19 pandemi döneminin özel gereksinimli çocuk annelerinde anksiyete ve yaşam kalitesi üzerine etkisinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 410-416.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;
    - Bu çalışmanın yazar/yazarları, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun tarih 07.01.2021 ve 22/08 karar ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.
  2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
  3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
  4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
-